

KÖNYVEKRŐL

International Review of Education

Internationale Zeitschrift für Erziehungswissenschaft, Revue Internationale de L'Education
Főszerkesztő: Christopher McIntosh. (2003-i) Szerkesztőség: UNESCO Institute of Education, Hamburg, Németország. Kiadó: Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, Hollandia. Megjelenik évente négyszer.

Ez a lap egymagában is történelem, mégpedig a német – tágabb értelemben pedig az európai – pedagógia utóbbi hetven évének történelme. 1931-ben alapította *Friedrich Schneider* (1881–1974), a kölni egyetem tanára. Kezdetől fogva két szerkesztője volt: *Schneider* (Köln, Németország), valamint *Paul Monroe*, a New York-i Columbia Egyetem (*Teachers College*) tanára. Eredetileg német címe volt (ugyanaz, mint ma), amelyet az angol (*International Education Review*), illetve a francia (*Revue Internationale de Pédagogie*) követett. Alapítójának első szándéka az volt, hogy megalapozza a neveléstudomány akkor új ágát, az összehasonlító (nemzetközi) pedagógiát. Nemzetközi pedagógián azonban az első szerzők – köztük *Jean Piaget* – nemcsak a neveléstudomány egy új ágát értették, hanem annál sokkal többet: nemzetközi együttműködést a gyakorló pedagógusok és az elméleti emberek között, illetve oktatásügyi kitekintést elsősorban Európára, később pedig csaknem az egész világra. Ennek jegyében a lap nem szűkölt le a közoktatásra vagy az iskolákra, hanem kezdetektől különszámokat jelentetett meg például az oktatás és a munka, a szakképzés és a gazdaság, vagy az egyházi nevelés és a világbéke kapcsolatáról. A lapnak különleges jelentőséget adott a korabeli német pedagógiai kiadványok között, hogy három – később még több – nyelven közölt írásokat; méghozzá azoknak az országoknak a nyelvén, amelyekkel Németország történetileg már annyiszor hadban állott.

1933–35 között – *Hitler* hatalomátvételének első két évében – *Schneidernek* még sikerült megőriznie lapja függetlenségét. 1935-ben azonban a lapot át kellett alakítani. Megváltozott a lap címe (kimaradt belőle a „tudomány”), így az új cím *Internationale Zeitschrift für Erziehung* lett (*Nemzetközi Nevelési Szemle*). Az alapító főszerkesztőt leváltották, és a lap átkerült Berlinbe, ahol új kiadót és új szerkesztőt kapott. Természetesen megváltozott a lap szellemisége is, és minden eddiginél szorosabban igazodott a nemzeti szocialista oktatáspolitikához, amelyben a nevelés céljait nem a nevelésfilozófia határozza meg (értékelméleti pedagógia), hanem a német állam szükségletei, amelyből az úgynevezett közösségi nevelés következik. Az amerikai főszerkesztő azonban egyelőre még megmaradt. Ezért a lap nemcsak propagandisztikus hangvételű cikkeket közölt, hanem időről-időre nemzetközi összeállításokat és kitekintéseket is. 1938-ban az amerikai főszerkesztőt felváltotta *Isaac Doughton*, kéthavonta jelent meg, és fokozatosan a nemzeti szocialista nevelési eszmék nemzetközi terjesztőjévé kezdett válni. Az angol és a francia szerzők tanulmányai és könyvismertetései azonban még mindig a korabeli európai nevelési gondolkodást és gyakorlatot tükrözték, valamint egyre markánsabban különültek el a német nyelvű cikkektől.

A háború kitörésétől kezdve azonban a folyóirat arculata egészen megváltozott. Igaz, hogy a háború első éveiben még mindig jelentek meg benne cikkek angolul (például az indiai oktatásról) vagy franciául (a genfi Bureau Internationale d'Education-ról), illetve francia helyett olaszul is, a szövetséges Olaszország oktatásügyéről. 1943-ban azonban már csak német nyelvű cikkeket közölt, amelyek a Szovjetunió, Franciaország, Anglia,

sőt Amerika iskoláinak háborús problémáit állítják szembe a náci nevelésügy fölényével. 1943-tól a lap átmenetileg szünetelt.

Négy évnyi szünet után 1947-ben ismét megjelent a folyóirat. Főszerkesztője újra az alapító *Schneider* lett. A folyóirat Salzburgban (Ausztria nyugati megszállási övezetében) jelent meg, ahol Schneider összehasonlító pedagógiai intézetet is szervezett. *Schneider* visszaadta az újra indított lapnak az eredeti három nyelvű címet. Keresztény konzervatív szellemben kezdte szerkeszteni, mert úgy találta, hogy az egyetlen társadalmi erő, amely érintetlen tudott maradni a náci ideológia befolyásától, a Katolikus Egyház volt. Ezért az újra indult lap sok írást közölt a keresztény nevelésről és az egyházi iskolázásról. Ez az irányzat azonban nem bizonyult tartósnak, és *Schneider*, az alapító főszerkesztő 1951-ben be is szüntette a lap megjelentetését.

A lap 1955-ben indult újra mint az UNESCO hamburgi Neveléstudományi Intézetének (UIE, Unesco Institute of Education) a lapja. Főszerkesztője a Hamburgi Egyetem összehasonlító pedagógiai tanszékének akkori vezetője, a nemzetközi szerkesztőbizottság elnöke pedig az egykori alapító, *Friedrich Schneider*. A szerkesztő bizottság tagja lett többek között *Roger Gal* (Párizs) és *M. J. Langeveld* (Utrecht, Hollandia). A lap német címe az eredeti maradt, az angol és a francia cím a jelenlegire változott, és azóta az angol cím az első. A lapot Hollandiában adták ki (*M. Nijhoff*, Hága).

Az 1955-ös újra indulás óta a lap egyszerre három közönséghez kíván szólni: gyakorló pedagógusokhoz, oktatáspolitikusokhoz és a kutatókhoz. A gyakorló pedagógusok számára nemzetközi összehasonlításokat közöl angolul, vagy németül, vagy franciául (a másik két nyelven az illető cikket röviden összefoglalják) a tanításról, a tanulásról és az iskolai életről. A gyakorló pedagógusoknak szóló cikkeket – az UIE profil váltása során – fokozatosan fölváltották a felnőttoktatási cikkek. Az 1980-as évek vége óta a lap a nemzetközi felnőttoktatás reprezentatív lapjává vált. Tanulmányai mind gyakrabban jelennek meg angolul – egyre kevesebb a német vagy a francia nyelvű cikk –, és az összefoglalókat nemcsak a másik két nyelven közlik, hanem angolul és oroszul is.

Az oktatáspolitikusoknak szóló cikkek eredetileg az oktatásügy fejlődésének nemzetközi vagy pedig világméretű tendenciáit tárták föl. Az 1970-es évektől kezdve azonban a lap érdeklődése fokozatosan áttevődött a harmadik világ (volt gyarmati országok) oktatásügyére és oktatáspolitikájára. Azóta a lap elsősorban olyan oktatáspolitikai eseményeket és tendenciákat mutat be, amelyek a harmadik világból indulnak ki, vagy elsősorban a harmadik világot érintik.

A kutatóknak szóló cikkek eredetileg a neveléstudomány valamennyi ágában végbemenő közös tendenciákat mutatták be. Az 1960-as évektől kezdve azonban egyre tudatosabban összehasonlító jelleget öltött, úgyhogy sokan ma az összehasonlító pedagógia egyik reprezentatív lapjának tekintik.

A tanulmányok mellett a lap – a profiljába vágó – könyveket is ismertet könyvszemle rovatában. A szerkesztő bizottság nyilatkozata szerint intézeti lap, amelyet azonban független szerkesztő bizottság felügyel, cikkeit pedig fölkért lektorok lektorálják. Pedagógiai intézetek, pedagógusképző intézmények, oktatásügyi minisztériumok, NGO-k (nem kormányzati szervezetek) és minden szakmabeli érdeklődésére számot tart világszerte. Nemzetközi fórum az oktatáspolitikai kérdésekről, oktatásügyi trendekről és a tanulásról szóló tudományos információk számára. A lap különösen az élethosszig tartó tanulás kérdéseire figyel.

Az *International Review of Education* nem sokkal az újra indulása után megérkezett Magyarországra is. A lap nemzetközi tanácsadó testületének egyik tagja *Ágoston György*, a szegedi József Attila Tudományegyetem (ma Szegedi Tudományegyetem) tanára lett. A lapot az 1960-as évek végétől kezdve visszatérően ismertette előbb a *Magyar Pedagógia*, jóval később pedig az *Educatio* c. folyóirat, amellyel az IRE lapcserében áll. Tudásszintmérés világszerte címen a lap különszámát – amely az első nemzetközi teljesítményméréseket mutatta be – fordításban jelentette meg a Tankönyvkiadó A pedagógia időszerű kérdései külföldön sorozata.

A 49. évfolyam (2003) 1.–2. (összevont) száma tematikus szám, amelyet *Mark Bray*, a hongkongi egyetem összehasonlító pedagógia professzora vendégszerkesztett (*Comparative Education: Continuing Traditions, New Challenges, and New Paradigms*). A tematikus szám az összehasonlító pedagógia 11. világkongresszusának (*Korea*, 2001) válogatott előadásait tartalmazza.

Az elméleti és módszertani megközelítés témakörében *D. N. Wilson*, az Összehasonlító Pedagógiai Világtanács (WCCES, World Council of Comparative Education Societies) mostani elnöke a kommunikáció új eszközeire hívja föl a figyelmet. Ezek az új eszközök – elsősorban a legújabb információs és kommunikációs technológiák (ICT) – a szerző szerint alapjaiban változtatják meg a komparatisták mozgásterét. E komparatisták eredetileg levélben cserélték ki tapasztalataikat és fölfedezéseiket, ezért az összehasonlítások ismeretanyaga csak lassan nőtt. Ma, a globalizáció világában beláthatatlanul gyorsan növekszik és avul el. Vajon fölöslegessé teszi-e mindez a korábbi (hangalapú, papíralapú) információ hordozókat. *Wilson* szerint nem – eddigi tapasztalataink arra utalnak, hogy egymásra fognak rétegezödni, együtt fognak élni. És ez fontos, már csak a tudományág (összehasonlító pedagógia) szigorúbb és a mainál tudományosabb összeszerveződése és önmeghatározása miatt is.

Az összehasonlító oktatáspolitikai témakörében Szibéria és az orosz távolkelet, az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Japán, valamint Kína és India reformfolyamatainak összehasonlításait olvashatjuk. Közülük – már csak a közvetlen érintettség okán is – *Wolfgang Mitter* tanulmányát emeljük ki, aki a közép- és kelet-európai oktatáspolitikai változásokat tekinti át az 1990-es évtizedben. A szerző egyfelől Lengyelország, a Cseh Köztársaság és Magyarország oktatáspolitikai változásait mutatja be, másfelől mindezt az Oroszországban lejátszódó változásokkal hasonlítja össze a következő területeken: decentralizáció, privatizáció és az oktatásügy finanszírozása, szerkezeti reformok, tartalmi (tantervi) reformok, vizsgák, értékelés, elszámoltatás. Sajátos együttélés fedezhető föl ezekben az oktatáspolitikákban a modernizáció és a konzervativizmus között: egyfelől előrettekintés az Európai Unió felé, másfelől visszafordulás a világháború előtti hagyományokhoz. Oroszország esete azonban más. Itt ugyanis nincs olyan egyértelmű korszak, amelyre vissza lehetne utalni. Ezért az orosz oktatáspolitikusok sajátos történetét konstruálják (rekonstruálják) meg a szovjet érának, s ebből válogatnak ki követendő pozitív elemeket (szerzőnként mást és mást).

Az összehasonlító iskolakultúra körében (iskolák, tanítási és tanulási stílusok egybevetése) jellegzetes kelet-nyugati összehasonlításokat olvashatunk (koreai és amerikai gyerekekről, a gyermekkor ideológiáiról, a szakképzéssel kapcsolatos ázsiai elvárásokról, a modernizáció előnyeiről és hátrányairól nyugat-európai és kelet-ázsiai összevetésben). Közülük a gyermekkor Amerikában elterjedt ideológiáiról szóló kutatást mutatjuk be (*D. M. Hoffmann*). A gyerekről – szükségleteiről, fejlődéséről, a felnőttek ebben játszott szerepéről – vallott nézetek mindenhol – így az USA-ban is – az adott közösségek kultúrájának szerves része. Néhány családi és gyerekújság elemzése alapján a szerző azt állapítja meg, hogy az uralkodó gyerekképzés Amerikában az önki-fejezés szabadságát a gyerek autonómiáját, a hatalommal kialakított kapcsolatát, valamint a gyermeki fogyasztási szokásokat (mindenfélet) foglal magában. Ez jellegzetesen különbözik más kultúrák gyerekképzésétől (pl. Japán). Az amerikai gyerekképzés, állapítja meg a szerző, negatív hatással van a gyerekképzési szolgálatokra, mert túlzott önállóságot föltételez és vár el a gyerekektől. Minthogy a nemzetközileg elterjedt nevelépszichológiai vizsgálatok mélyén is az amerikai gyerekképzés rejlik, e nevelépszichológiai eredmények sem alkalmazhatók fönttartás nélkül más kultúrákban felnövekvő gyermekekre.

A vendégszerkesztő bevezető tanulmánya az összehasonlító pedagógia fejlődésére tekint vissza az 1960-as évek közepétől (nyilván pályára kerülésétől) kezdve az 1990-es évek végéig. Ami lelkesítő lehet, az a komparatistika elterjedtsége, mind földrajzilag (Ázsia, Óceánia), mind pedig diszciplinárisan (oktatáspolitikai, statisztikai, pedagógiai stb. összehasonlítások). Ami viszont elgondolkodtató, az az összehasonlító pedagógia diffúz jellege: mindenben minden összehasonlítás és összehasonlítható. Rossz ez? Jó ez? Aki a tudomány meghatározásával bajlódik – például mert tanítani szeretné –, az nemigen tud mit kezdeni az összehasonlító pedagógiával, s úgy tetszik, egyre kevésbé tud. Aki viszont műveli – úgy értem, vizsgálatokat végez, összehasonlításokat készít –, az megnyugodhat. A pozitivisták jellegű statisztikai elemzések mellett – sőt, lassan azok helyett is – most már csakugyan elérkezett az iskolai gyakorlat és az oktatáspolitikai döntések nemzetközi megalapozásának kora.

Kozma Tamás